

Közművelődési stratégia

Szent-László völgye Közkincs Kerekasztal
2010.

A dokumentum az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával készült.

„A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúra elsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg”.

[A muzeális intézményekről,
a nyilvános könyvtári ellátásról
és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény
1. számú mellékletének q) pontja]

Előszó

Magyarország az elsők között kezdte meg Európában az írni-olvasni nem tudó rétegek felszámolását, amikor a nyelvújítást követően a XIX. század első harmadában lépéseket tett a hagyományos, népi tudás összegyűjtésére, hogy a századok óta őrzött hagyományokat rögzítse, és oktatható formába öntse. Példaértékű az a költői, írói tevékenység, amely a XIX. század közepén a „nép nyelvén” kezd írni. A népdalok, népmesék és a költészet kapcsolata közvetlen.

A XIX. század második felében az elsők között fogalmazza meg a közoktatás jelentőségét, és teszi kötelezővé az írás, olvasás, számolás oktatását mindenki számára.

Az irodalom mellett a népi kultúra is hangsúlyos szerepet kap a közemberek műveltségében. Hagományos liturgiájú társadalmi ünnepeket ülnek városokban és vidéken, amelyek akár a természettel szoros kapcsolatban álló paraszti munkálatokkal függenek össze, akár a városi polgári életmódhoz kapcsolódnak, a hétköznapi élet jeles napjait ünneplik meg.

Népi kultúránk hagyományaiban keverednek az eredettel, a foglalkozásokkal, az éves mezőgazdasági munkálatokkal és a vallási eseményekkel kapcsolatos ünnepek. A néphagyományokra reflektál a magyar irodalom és zeneművészet.

A magyarországi hagyományokban alapvetően a mezőgazdasági munkálatok közötti szabadidő eltöltésére alkalmas, illetve bizonyos társadalmi eseményeket jelentő közös munkavégzésekhez illeszkedő kulturális tevékenységeket találunk.

A közművelődés magától értetődően pihentető és szociális programokat jelentett, amelyek nem csak a közösség kohézióját és az egyén integrációját szolgálták, hanem a kulturális mintafenntartáshoz is nagyban hozzájárultak. A szocializáció másodlagos társadalmi színtere a család után, nem az iskola, hanem a különböző közösségi programok voltak.

Az iskola csak a második világháború utáni politikai rendszerben vált fontosabbá, mert a rendszer nem engedte meg a nemzeti tudatot ápoló és nemzeti identitást kialakító és erősítő programok, rendezvények folyamatosságát. Az iskolán kívül egyfelől a szervezett sportprogramok jelentettek alkalmat a közösséghez tartozás élményének megélésére, másfelől az ellenőrzést lehetővé tevő művelődési házak intézményrendszere biztosította azokat a közösségi programokat, amelyek bizonyos szociális integrációt etettek lehetővé.

A néphagyomány csak az 1989-es rendszerváltást követően értékelődött fel ismét, és a népi kultúra csak ezután vált a közművelődés jelentős területévé. A hozzá tartozó színterek azonban nem épültek újra automatikusan. A művelődési házak és a sportegyesületek elsősorban finanszírozási problémák miatt elvesztették erejüket és képességüket a közösség megtartására.

Az elmúlt 20 évben felépülő civil szféra csak lassan találta meg azokat a hagyományos színtereket, amelyek lehetőséget biztosítanak a közművelődés számára, hogy szervezett módon megszólítsák, mozgósítsák és bevonják az egyes embereket a közösség kulturális életébe.

Az Európai Unió társadalma azonban felismerte – Európa sokszínűségének megőrzése érdekében – a kulturális gyökerek felkutatásának és ápolásának jelentőségét, ezért forrásokat rendelt a közművelődés alapjainak megeremelésére. A közművelődés nemzeti szintű döntéshozatalt kíván, ennek megfelelően országonként eltérő fejlesztési koncepciókat dolgoztak ki. Magyarország is rendelkezik ilyen koncepcióval, amelyben nagy jelentőséget tulajdonítanak a lokális társadalom, helyi közösség saját elképzeléseinek, ezért a közművelődés megszervezését helyi kompetenciaként jelölték meg.

Ennek megfelelően a László Völgye Többcélú Kistérségi Társulás által megbízott Szent László-víz menti Környezetvédelmi és Kulturális Alapítvány összehívta a Kistérségi Közkincs Kerekasztalt, amelynek célja a Váli-víz és a Szent László-víz völgyében élők kulturális identitásának kialakítása, programok koordinációja és a helyi közművelődés intézményrendszerének támogatása.

Ennek a munkának részeként fogalmazta meg ezt a közművelődési stratégiát.

Javasoljuk a helyi kulturális elit számára az ebben a dokumentumban megfogalmazott irányelvek, prioritások követését, és az abból következő cselekvési terv részleteinek kidolgozását.

*Szabó Dániel
szakértő tanácsadó*

Tartalomjegyzék

Előszó	2
Bevezető	5
Periférián innen és túl	5
A Közkincs Kerekasztal	6
Helyzetkép	8
Demográfiai helyzetkép	8
Kulturális erőforrások	9
SWOT elemzés	11
Analízis, tervezés	12
Problématérkép	12
Prioritások	13
Stratégiai célok	14
<i>Célfa</i>	<i>14</i>
Tervezés	15
Tematikus modulok, a stratégia tartalmi elemei	15
Operatív programjavaslatok	16
<i>Helyi Érték- és Hagyományőrző Operatív Program</i>	<i>16</i>
<i>Helyi Kulturális Turisztikai Operatív Program</i>	<i>17</i>
<i>Helyi Közművelődési Infrastruktúrafejlesztés Operatív Program</i>	<i>18</i>
<i>Helyi Ismeretnövelési és Kulturális Nevelési Operatív Program</i>	<i>18</i>
<i>Helyi Szabadidő eltöltési Szokások Operatív Program</i>	<i>19</i>
Jövőkép	21

Bevezető

Periférián innen és túl

A Völgyvidék a Vértesaljától a Duna partig húzódó két kis patak völgye, amelyen keresztirányban haladnak a nagyobb közúti forgalmi útvonalak. A térség három nagyváros (Budapest, Székesfehérvár, Tatabánya) közé kiterített egyenlő oldalú háromszög, amelyen egy fél ország átutazik.

Az itt élő emberek generációk óta a közeli nagyvárosok számára szolgáltatnak részben humánerőforrást, részben kulturális kikapcsolódási lehetőséget.

A rekreációs céllal érkezők szívesen sétálnak az egyedülálló természeti értékek között, vagy élvezik a térségre jellemző lovaglást vagy a vízpart adta horgászási lehetőségeket. De találunk itt vendégfogadásra alkalmas szőlőhegyeket és pincéket, vagy szomjoltót adó bodza ültetvényt is.

A nagyvárosok közelsége nem engedi meg, hogy jelentős szállásadó szolgáltatás épüljön ki, annál intenzívebb viszont a helyben készített ételek és kézműves termékek piaca.

Mégis a leginkább jellemző, hogy a völgyvidéki emberek ritkán járnak össze, kevés a saját szórakoztatásukra szervezett kulturális és sportprogram. Az itt élő emberek egyik csoportja otthonülő típus és saját kertjében tölti szabadidejét, más részük pedig a közeli nagyvárosok kulturális programkínálatát célozza meg alkalmanként. A települések összefogásával létrejövő kulturális események ritkák, elvértve találunk 1-2, esetleg 3 település együttműködésében megvalósuló rendezvényt.

Mindennek oka talán az életmódban rejlik. Azok, akik ingázással a hétköznapiakat az említett nagyvárosokban töltik, és szinte aludni térnek vissza a településekre, elsősorban fiatalok, főleg betelepülők (vagy inkább éppen a városokból kitelepülők), érthető módon kevésbé kötődnek a helyi hagyományokhoz és a szabadidejük eltöltését is a városokban képzelik el. Másik nagy csoportja a helyi lakosságnak ugyan születése óta itt él, de életkoruknál fogva már kevésbé mozgósíthatóak, így a részvételi hajlandóságuk az egyes programokon igen alacsony.

A geopolitikai adottság tehát egyszerre áldás és átok. Áldás, amennyiben az itt élők körében alacsony a munkanélküliség (bár a képzettség hiányában a városokban elhelyezkedők inkább betanított vagy segédmunkát végeznek), közben pedig jelentős értelmiségi települ ki a nagyvárosokból az itt található nyugalom miatt. Ugyanakkor átok, mert a relatíve könnyen elérhető kulturális szolgáltatások nem ösztönzik az itt élőket a saját településük kulturális életének felpezsdítésére.

Bár a klasszikus centrum-periféria viszony nem érhető tetten, ez a vidék nem a centrum kiszolgálójaként működik, mégis szenved a hagyományos periféria szereppel járó hátrányokat.

A Völgyvidék pedig rendelkezik jelentős természeti és épített örökséggel, valamint kulturális rendezvényeinek száma is jelentős.

A térség bővelkedik kulturális és természeti erőforrásokban. A megyei területrendezési terv szerint Tordas és Martonvásár a kulturális örökség szempontjából országos jelentőségű övezetnek számít. A településeken több műemlék jellegű épület található, ezek elsősorban kastélyok és templomok, de találkozhatunk műemlékvédelem alatt álló szobrokkal is.

A városokban található múzeumok a martonvásári Óvodamúzeum, a Beethoven Múzeum, az Ercsiben található Oktatástörténeti kiállítás és az Eötvös József Múzeum, de találunk például Tabajdon működő, látogatható tájházat is.

A természeti értékek közül ki kell emelni az ercsi Duna-partot, a Váli-víz síkját, a Szent László-patak és a Váli-víz völgyét, az alsúti és a martonvásári arborétumot, amelyek országos jelentőségű természetvédelmi területek. Kiemelt természet-megőrzési Natura2000 terület található Gyúró határában, Szentgyörgypusztán.

Jelentősebb hagyományos rendezvények a Beethoven napok, a locsoló- és szüreti bálók, falunapok és egyéb zenei rendezvények (pl. Ercsi Zenei Fesztivál, martonvásári nemzetközi fűvós zenei találkozó, tordasi blues fesztivál, Alcsúti Kápolnakoncertek). A kistérségben néprajzi, kultúrtörténeti hagyományokat számos civil szervezet ápol (Brunsztik Teréz Szellemi Hagyatéka, Százszorszép Alapítvány).

A települések majd mindegyike rendelkezik művelődési házzal, könyvtárral, szabadtéri rendezvényre alkalmas területtel, Martonvásáron és Válon azonban nincsen művelődési ház. Az utóbbi években igen jelentős civil élet indult meg, a térségben közel száz civil szervezet, alapítvány, egyesület, klub működik, melyek közül számos kultúrával foglalkozó tevékenykedik.

Mégis a térségben elsősorban az itt élő emberek összefogása hiányzik. A közösség kohéziója jelenleg nem elegendő ahhoz, hogy mozgósítsa az embereket. Így a rendezvényeken kevés résztvevő jelenik meg, a helyi programoknak az értéke alacsony, a helyiek számára nem bírnak igazi hagyományos értékekkel. A programok sokszor egymást is hátráltatják azzal, hogy a különböző településeken azonos időben tartanak hasonló rendezvényeket, így eleve kizárják a szomszédos települések lakóit a részvételből.

A Közkincs Kerekasztal

A *Kistérségi Kulturális Kerekasztalt* a Szent László Völgye Többcélú Kistérségi Társulás által megbízott Szent László-víz menti Környezetvédelmi és Kulturális Alapítvány azzal a céllal hozta létre, hogy részt vegyen a térség kulturális, közművelődési tervezési folyamataiban,

fejlessze a térség kulturális értékeit, elősegítse annak minél szélesebb megismerését, lendületet adjon a helyi kulturális életnek, kulturális területen segítse a kistérségi döntéshozók munkáját.

A Kerekasztal célja a jellegzetes helyi értékek és hagyományok ápolása a népi művészetektől a természeti értékekig. Kiemelt célunk közművelődési, kulturális stratégia készítése, amelybe a térség kulturális szereplőit igyekszünk bevonni minél nagyobb számban.

A Kerekasztal közösségépítő cézzattal is létrejön. A közös munkából adódó összefonódáson túl fel kívánja lendíteni a térség és az egyes települések közösségi életét. A térségi közösségi élet most születik. A közös gondolkodás és célok elősegítik a térségi identitástudat kialakulását. Ennek érdekében szorosán együttműködünk a Helyi Vidékfejlesztési Közösséggel.

A Kerekasztal célja összehangolni és segíteni a térség kulturális rendezvényeit, csökkenteni az időbeni ütközéseket és fokozni az átjárhatóságot. A Kerekasztal célul tűzte maga elé egy információs adatbázis kialakítását, melyben bemutatkozási lehetőséget kapnak a térség művészei, a kulturális intézmények és az éves részletes térségi programterv. Az adatbázist folyamatosan frissíteni fogjuk, és a kistérség honlapján és közös kiadványban rendszeresen közzétesszük.

A Kerekasztal célja továbbá felkutatni azokat a forrásokat, melyek segíthetik a kulturális rendezvények színvonalának emelését, és az alkotóművészek támogatását. Ezekhez a forrásokhoz könnyebben hozzá juthatunk összefogással, partneri együttműködésben. A Kerekasztal célul tűzi ki térségi szintű közös pályázatok megszervezését és megvalósítását.

Helyzetkép

Demográfiai helyzetkép

A Völgyvidék 17 településből áll. Ezek az M1-es autópályától déli irányban a Váli-víz és a Szent László Víz völgyében, az M-7es autópályát keresztezve, az M6-os autópályán keresztül a Duna-partig húzódó terület települései: Mány, Csabdi, Óbarok, Etyek, Felcsút, Alcsútdoboz, Tabajd, Vértesacska, Lovasberény, Vál, Kajászó, Baracska, Tordas, Martonvásár, Gyúró, Ráckeresztúr és Ercsi.

A 17 településen kb. 44 ezer ember él. A térség népessége az elmúlt 5 évben tulajdonképpen stagnált: az elvándorlások és az odavándorlások kiegyensúlyozták egymást, összesen egy kistelepülésszerű lakos távozott és érkezett a térségbe. Folyamatosan nő tehát a térség tényleges népességszáma, amelyet alapvetően az évek óta kiemelten pozitív vándorlási egyenleg tart fenn, ugyanakkor a népesség természetes reprodukciója is kedvezően alakul a vonatkozó területi átlagoknál mérsékeltebb halálozás következtében, valamint a viszonylag magas élve születések száma miatt.

A leginkább növekedő települések (tehát ahol az odavándorlás jóval meghaladta az elvándorlás mértékét), Baracska, Felcsút, Gyúró, Kajászó és Tordas; míg a leginkább fogyó települések Alcsútdoboz, Csabdi, Mány, Ráckeresztúr, Tabajd és Vértesacska.

A térségben két város (Martonvásár, Ercsi) található, mindkettő egy-egy autópálya közvetlen szomszédságában. Az átlagos lélekszám kb. 2500 fő. A legnagyobb település, közel 9000 lakosú: Ercsi, de az átlagfeletti Baracska, Etyek, Lovasberény, Martonvásár és Ráckeresztúr is. Ezek a települések földrajzilag kedvezőbb helyeken fekszenek, mert vagy nagy forgalmú főútvonalak mentén, vagy – Etyek és Lovasberény esetében – valamely centrum (Budapest és Székesfehérvár) közelében találhatók.

Életkor szerinti megoszlását tekintve a Völgyvidék egésze élvezzi az időskorúaknak (18%) az országos átlagnál (20%) alacsonyabb, míg a fiataloknak (18%) az országos átlagnál (17%) magasabb arányát. Emiatt szélesebb az aktív korúak rétege, amely a foglalkoztatás lehetősége szempontjából meghatározó. Így a munkaképes korú lakosság aránya (65%) kb. 1%-kal magasabb az országos átlagnál. Ezzel összhangban a térség foglalkoztatási rátája kb. 61%, amiből jól kivehető, hogy a munkanélküliség (regisztrált munkanélküliek aránya: 2,7%) is kedvezőbben alakul, mint országosan.

A népesség körében az egyetlen osztályt sem végzők aránya 2%, rajtuk kívül a legfeljebb alapfokú iskolát végzettek aránya 52%. Ők azok, akik nem rendelkeznek szakmai végzettséggel. A középfokú végzettséggel vagy annak híján alapfokú szakmai végzettséggel

rendelkezők aránya 32%, míg a felsőfokú szakképzettek aránya csupán 5%. Elmondhatjuk tehát, hogy bár magas a munkaképes korúak aránya, az iskolai végzettséget tekintve, a térség némileg elmarad az országosan általános képzettségi struktúrától. Itt 2%-kal magasabb a képzetlenek aránya, mint országosan, egyidejűleg pedig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya éppen fele az országosan jellemző értéknek.

Népesedési szempontból a települések többségének problémát okoz a fiatalok megtartása a kulturális és közösségi szolgáltatások hiányosságai miatt. A térség déli településein jelentős számú roma kisebbség él (kb. 1500 fő), az ő foglalkoztatási lehetőségeik szűkösek, szervezeteik, partnerségi kapcsolataik nem igazán működnek, életkörülményeik kedvezőtlenek.

Kulturális erőforrások

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia alapján:

- A Völgyvidék épített értékekben gazdag (kastélyok, templomok, kúriák, népi építészet emlékei) a térség minden településén megtalálhatók
- Kulturális és hagyományőrző csoportok, néptáncgyűttesek, kézművesek, művészek, művészeti iskolák, civil szervezetek a települések 90%-án
- A térség mindegyik településén fellelhetők a kulturális örökség épített és tárgyi eszközei, működnek kulturális és hagyományőrző csoportok, néptáncgyűttesek, kézművesek, művészek, művészeti iskolák
- A Völgyvidék természeti értékekben gazdag, több országosan védett terület és helyi jelentőségű védett terület található a térségben
- A térségben több Natura2000 terület található (Gerecse – Csabdi: különleges madárvédelmi terület, Szentgyörgypusztá – Gyúró, Alcsútdoboz: különleges természet-megőrzési terület)

A Közkincs Kerekasztal Értéktára alapján:

A művelődési intézmények mindenhol művelődési házak, kultúrházak, iskolai könyvtárak intézményi keretében működnek, kivétel nélkül a helyi önkormányzat fenntartásában.

Működő művelődési intézmények szolgáltatási köre az alábbi területekre terjed ki:

- műsorszolgáltatás– amatőr csoport,
- könyvtári szolgáltatások,
- kiállító terem,
- technikai eszközök és terem bérbe adása,
- Internet használat biztosítása

A Közkincs Kerekasztal 11 településén név szerint 20 fő alkotó-, vagy előadó művészt tartunk nyilván. Ezek többségében képzőművészek, népi iparművészek, illetve népzeneészek. Legalább ennyi amatőr művésszel vagy művész csoporttal/együttessel rendelkezik a térség.

Külön említhetőek a hagyományőrző művészek és művészeti csoportok, amelyekből összesen 17-et tartunk számon.

Jelentős számban találunk az épített örökség részeként nyilvántartott muzeális értékeket:

- 115 éves Tűzoltó mászótorony, 102 éves Katolikus Jézus Szíve templom, 221 éves Alcsúti Református Templom, 175 éves Dobozi Református Templom, Műemlék Iskolaépület, Arborétumban: Kápolna, Kastélyoromzat, Gloriett, Pálmaház romjai, hidak, Alexi lovasközpont Lovarda, Vízház, Óvoda, Iskola, Dobozi István műhely
- Műemlékek: Református templom. Építészeti értékek: A település faluháza, Vörösmarty emlékmű, II. Vh. Emlékpark
- Ercsi-i Római Katolikus Templom, Plébánia, Nepomuki Szent János szobor, Eötvös József kápolna és obeliszk, Eötvös József Emlékmúzeum, Vízenjárók, vízimolnárak emlékhelye, Nagymagtár, Tűzoltótorony, Szent Erzsébet kápolna, Református Templom, Római Katolikus Zárda, I. és II. Vh. Emlékmű, Bárány Eötvös József szobor, II. Lajos király emlékhely, Bosnyák Nepomuki Szent János szobor, Millecentenáriumi emlékmű, 1848-as emlékmű, Gróf Wimpffen Frigyes kereszt
- Gyúró-i Római Katolikus Templom, Református Templom, Evangélikus Templom, Millenniumi Emlékpark, Ismeretlen Katona Sírja Emlékkereszt (katolikus Temető), Emlékoszlop
- Kossuth L. u. 38. (volt) Polgármesteri Hivatal, Dréher Kastély, Kossuth L. u. 114. Régi általános iskola, Petheő család sírkápolnája, Lyka kastély, Magtár (Korniss u.), Pince majorsági épület, Hősök tere I. Vh. Emlékmű, Feszület, Római Katolikus Templom, Szentháromság-szobor
- Sajnovics kastély, Hangya épületek, Sajnovics János szobor, Almási Balogh Elemér szobor
- Váli Római Katolikus Templom, Gótikus torony, Földvár - kerekdomb, Vajda János szobor, I. Vh. Szobor és sétány
- Felcsúti Római Katolikus Templom

Az éves programterv keretében minden településen megrendezik a Falunapot. Ezen kívül csak elvétve találunk több település együttműködésében megvalósuló rendezvényt. Az éves rendezvénysorozatban közel 200 program sorakozik, amelyeknek a fele egynapos rendezvény.

A rendezvényekkel kapcsolatosan fontos megjegyezni, hogy sokszor azonos időpontban keresztezik egymást a különböző településeken szervezett programok. Ez a helyi lakosság települések közötti átjárásának esélyeit csökkenti.

A térségben legalább 70 civil szervezetet tartunk nyilván, mint amelyek kulturális céllal működnek, és a helyi lakosság közművelődését szolgálják. Ezek a szervezetek nem szerveződnek hálózatba, egymástól elszigetelten működnek. Kapcsolatot közöttük a Közkincs Kerekasztal teremthet.

SWOT-elemzés

A helyi közművelődés alapjait a meglévő intézményrendszer és a rendelkezésre álló szakértő humánerőforrás jelenti. Az itt élő, a közművelődésért felelősséget érző és vállaló szakemberek jelenlegi gyakorlata alapján készíthetjük el a tervezés kiindulási alapjául szolgáló erőforrásmérleget.

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
- demográfiailag kedvező helyzet - hagyományokban gazdag térség - hagyományörző civil egyesületek jelentős száma - kiterjedt művelődési intézményhálózat - jelentős az aktív művészek száma és tevékenysége - helyi hagyományos kézműves mesterségek jelenléte - jól működő művészeti iskola a térségben - fontos kezdeményezések az elmúlt másfél évben, a LEADER közösség tevékenysége nyomán - helyben elérhető természeti értékek és építészeti emlékek - változatos szerkezetű táj - kedvező a települések földrajzi, hosszanti völgszerű, láncformájú elhelyezkedése - rendelkezésre álló szakmai humánerőforrás megfelelő mértéke	- gazdaságilag erős helyi vállalkozások hiánya/ alacsony száma - források szűkössége - nagyvárosok elszívó ereje - ingázók nagy aránya - elvándorló fiatalok száma - helyi kommunikációs csatornák hiánya - szektorközi együttműködések alacsony száma - intézmények infrastruktúrájának nem megfelelő szintje - kulturális rendezvényekre alkalmas helyszínek hiánya - hiányzó helyi, térségi identitástudat
<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
- rekreációs turizmusra épülő vállalkozások növekvő száma - közeli nagyvárosok közép- és felsőközégek kulturális érdeklődése - az autenticitás felé forduló általános társadalmi érdeklődés növekedése - térségi együttműködések támogató fejlesztési források elérhetősége - kulturális emlékek iránti turisztikai érdeklődés növekedése - hagyományörző kulturális fesztiválok közös megszervezése - kiterjesztett szponzorációs politika a térségen túli vállalkozások irányába - érintetlen, védett természeti értékek iránti növekvő érdeklődés - országos jelentőségű természetvédelmi területek turisztikai vonzó ereje - közös, térségi sportrendezvények szervezése	- fiatalok érdeklődésének csökkenése - az adódó fejlesztési források nem megfelelő pályázati kihasználása - együttműködések további hiánya - térségi összefogás nem megvalósulása - települések kulturális rendezvényeinek elszigetelődése - egységes arculat és kommunikáció, illetve a megfelelő nyilvánosságpolitika hiánya - növekvő multimedialis individuális szórakozás erősödése - az internet és a televízió további térhódítása

Analízis, tervezés

Problématérkép

A helyzetelemzés eredménye, hogy megfogalmazzuk azokat a problémákat, amelyek között rangsort felállítva, meghatározhatjuk a stratégia legfőbb céljait, és az ahhoz vezető cselekvési tervet.

A problémamátrixban a megfigyelt tüneteket, az okokat és a problémák kezeletlenségéből fakadó káros következményeket láthatjuk.

	Problémagyökerek ⇒	Tünetek ⇒	Következmények
Helyi társadalom	közösségi érzés hiánya helyi identitástudat hiánya	helyi rendezvények csekély látogatottsága	individualizálódás, elszigetelődés hagyományok szublimálódása növekvő elvándorlás dezintegráció
Együttműködések	szektorközi elszigetelődés civil összefogás hiánya egységes kommunikáció hiánya	rendezvények nem összehangoltak gyenge forrásabszorpciós képesség információáramlás elégtelensége lakossági érdektelenség	alacsony részvétel időben ütköző rendezvények további forráshiány
Erfőforrás gazdálkodás	nincsenek közösen megfogalmazott célok térsvégi stratégia hiánya	esetleges akciók támogatásokhoz igazodó fejlesztések eredmények hiánya humán erőforrás túlterhelése	csökkenő minőségi teljesítmény határozatlan jövőkép kihasználatlan intézményrendszer
Projektmenedzsment	nincs kijelölt koordinációs központ nincs felelős vezető személy tisztázatlan célok hiányzó elvárt eredmények	nincs értékelés a minőségi eredmény hiányzik dokumentáció hiánya felelősség hiánya	nem követhető események elemzések hiánya tanulságok hiánya tervezhetetlen jövő
	↓		

Ezen problémagyökerek megoldása jelentheti az elmozdulást a jelenlegi helyzetből.

Prioritások

1. Összehangoltság

A fenti mátrixból következik, hogy elsődlegesen az egyes településeken működő intézményekben dolgozó közművelődési szakemberek munkáját kell összehangolni, de ez nem oldható meg a fenntartóik bevonása nélkül.

Az összehangolás fogja megszüntetni azokat az okokat, amelyek miatt jelenleg nincs valódi térségi együttműködés.

Az összehangolásnak azonban ki kell térnie a szektorok közötti együttműködésre is, tehát a civil, a vállalkozói s az önkormányzati szereplők munkájának összehangolására is szükség van.

2. Felelős vezetés, központi irányítás

A túlságosan demokratikus és decentralizált működés nem teszi lehetővé sem az összehangolást, sem a további együttműködések sikerét. Szükség van tehát olyan koordinációs szereplőre, aki a települések felett áll, és képes a közművelődési szakemberek munkáját ellenőrizni.

Ennek a felelős koordinációs vezetésnek monitoring és dokumentációs tevékenységet is végeznie kell! A Közkincs Kerekasztal alkalmas lehet a térségi munka vezetésére és koordinálására.

3. Kommunikáció

Az egységes arculat kialakításával és egységes kommunikációs megjelenéssel elősegíthetjük a helyi identitástudat kialakulását.

A kommunikáció egységességén túl, a tudatos tervezettségre is hangsúlyt kell fektetni. Fontos, hogy az egyes településeken a megfelelő időben és formában jelenjenek meg a kulturális eseményekről szóló felhívások, beszámolók.

A kommunikáció alatt ugyanakkor a közreműködő szakembergárda belső kommunikációját is értjük, tehát azt, hogy egy jól működő kommunikációs hálózatot tartsanak fenn a folyamatos, gyors és egyértelmű információáramlás érdekében.

4. Közművelődési programok osztályozása

A közművelődés keretében szervezett programokat különböző kategóriákba sorolhatjuk. Úgy, mint oktató programok, szórakoztató, szabadidő eltöltést szolgáló programok, integrációs célú, közösségi programok.

Ezen túlmenően a szerint is csoportosíthatjuk a programokat, hogy kiknek szólnak, illetve mely társadalmi csoportokat célozzák meg.

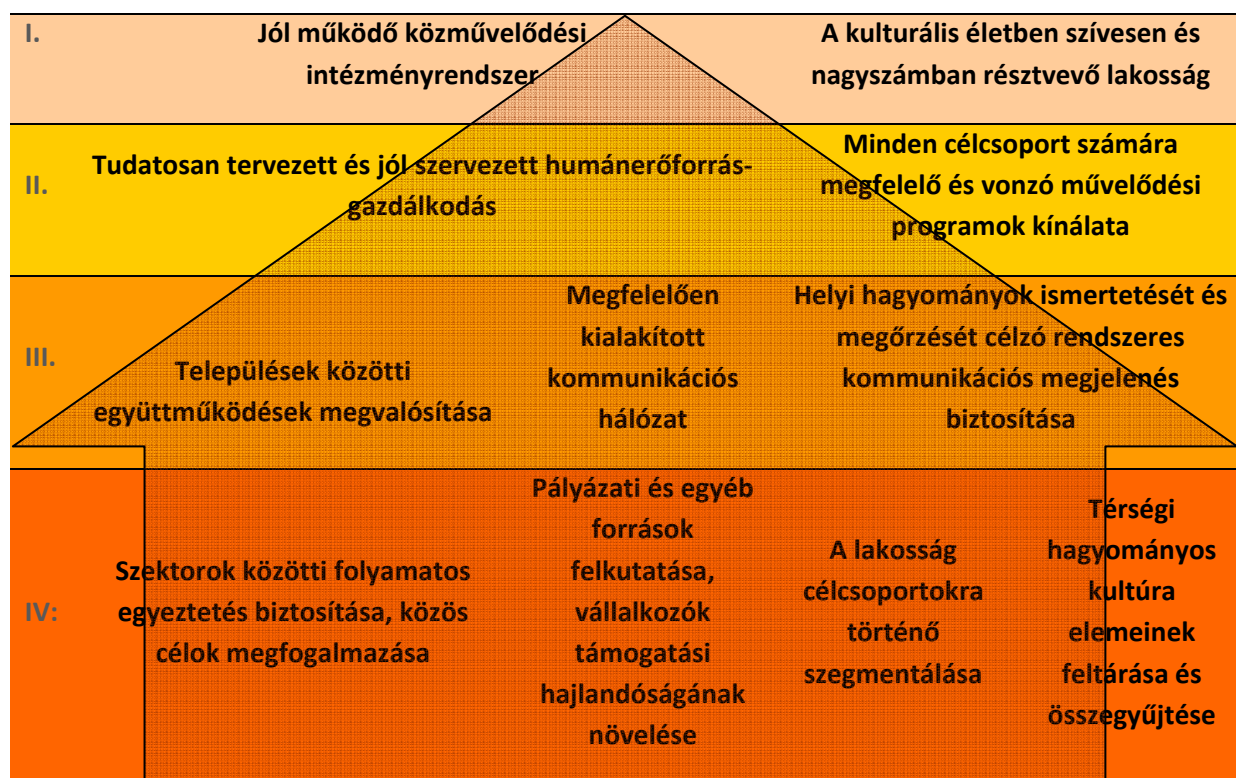
Ennek megfelelően az összes programot, szolgáltatást beilleszthetjük egy olyan mátrixba, amelyben ezeket a szempontokat jelöljük. Ennek a mátrixnak a segítségével mindig összehasonlíthatjuk az egyes eseményeket, és megkönnyíti a tervezést.

Stratégiai célok

A tervezés előtti utolsó lépés, hogy meghatározzuk azokat a célokat, amelyeket hosszútávon el szeretnénk érni. Ez jelenlegi a stratégia egy középtávú, tehát kb. 3 évre szóló céltervezet.

A stratégiai tervezés bevett gyakorlata szerint ezen a ponton a végső stratégiai célokat és az azokhoz vezető (operatív) részcélokat szokás egy úgynevezett célfaán együtt ábrázolni. A célfa azt a struktúrát mutatja, amelyben láthatóvá válnak az egyes célok és részcélok közötti logikai kapcsolatok, tehát olyan struktúra, ami megmagyarázza, hogy milyen, a közeljövőben elérendő célokat kell kitűzni ahhoz, hogy elérhessük a távolabbi stratégiai célokat.

Célfa

Az ábra tetején találjuk azokat a stratégiaileg fontos, távolabbi jövőben elérendő célokat (I.), amelyek szükségesek a helyi társadalom erősödéséhez, feltételei a nagyarányú lakossági részvételnek, meghatározzák az itt élők identitását és növelik a helyben maradás esélyét, azaz a hely népességmegtartó erejét. A következő sorban (II.) az előbbieket feltételeit láthatjuk, ahogyan a következőben (III.) is.

A legalsó, IV. sorban az úgynevezett operatív célokat találjuk, amelyek elérésnek érdekében operatív programokat szükséges kidolgozni.

Tervezés

Mielőtt azonban az operatív programjavaslatokat megfogalmaznánk, szükséges kitérni a kulturális értékek alapján a fejlesztés tartalmi elemeire.

Tematikus modulok, a stratégia tartalmi elemei

A térség helyi értékein alapuló, olyan modulokat kell megnevezni, amelyek egyértelműen a Völgyvidékhez köthetőek, az itt található örökségből levezethetők!

A) Helytörténeti emlékek

A térségben egészen az ókori Rómáig, de még az előtti történelmi időkig visszamenően is találhatóak régészeti leletek. Ahogyan az újkori, romantikus építészet jellemző, nagybirtokos uradalmi épületei is megtalálhatóak.

Feladat: szükséges feltérképezni és összefoglalni a térség történelmét, a fellelhető tárgyi és írott emlékeket össze kell gyűjteni és kiállítását meg kell szervezni (helyszín, időpontok, kommunikáció)! Az egyes épületeket látogathatóvá kell tenni, ha lehet, rendezvények helyszínéként helyre kell állítani!

B) Természeti értékek

A Völgyvidék különleges ökológiai terület. A Duna hajdani medrét Északnyugat-délkeleti irányban átszelő két patak egyedi klímája egyedi környezet hozott létre. A nyugaton emelkedő Vértes és a keletről határoló Etyeki dombság sajátos hosszanti völgye különlegesen egyedi és egyszerre változatos vidéket eredményez.

Feladat: a terület földrajzi sajátosságait és élővilágának rejtett kincseit össze kell írni, azokat bemutató természetjáró útvonalakat kell kijelölni, esetleg tanösvényeket építeni! A kirándulásokat népszerűsítő kommunikációt kell folytatni!

C) Civil kulturális élet

A térségben számos hagyományőrző, népművészeti és egyéb kulturális egyesület működik, akik a szabadidő eltöltésnek hagyományos formáit gyakorolják.

Feladat: ezen egyesületek számára támogatásokat kell találni a működés finanszírozására, illetve helyszíneket kell biztosítani a tevékenységek folytatására! Az előadók számára rendszeres fellépési lehetőséget, az alkotók számára megjelenési, illetve kiállítási lehetőséget kell teremteni! Fontos, hogy a közönség számára is vonzó és elérhető eseményeken jelenjenek meg ezek a civil (amatőr és professzionális) szervezetek!

D) Helyi sportélet

Hagyományos események a helyi labdarúgó mérkőzések, szinte minden település rendelkezik legalább egy futball csapattal, de van, ahol más sportág is jelentős erőt képvisel.

Feladat: fontos, hogy az egészséges életmód részeként és közösségteremtő funkcióval rendszeres helyi (térségi) sportrendezvényeket rendezzenek! A térségre jellemző sportolási lehetőségeket népszerűsíteni kell! Vonzóvá kell tenni a futball mellett a természetjárást, kerékpározást és a lovaglást! Megfelelő versenyeket kell szervezni, amelyek ösztönzőleg hatnak az itt élőkre!

A fenti modulokat figyelembe véve, és a problématerkép alapján megfogalmazott stratégiai célok alapján az alábbi programjavaslatot tesszük.

Operatív programjavaslatok

Helyi Érték- és Hagyományőrző Operatív Program (HÉHOP)

A program céljai:

- A helyi értékek és hagyományok kulturális leltárának összeállítása
- A térségben található hagyományőrző szervezetek támogatása, tagjai számának növelése
- Az itt élő emberek tájékoztatása, oktatása, a hagyományok széles körű megismertetése

Hosszú távú hatásai:

A program elemeinek teljesülésétől azt várjuk, hogy a térségben élő emberek identitástudata átalakul, és helyi kötődése erősödik.

A program intézkedései

1. Értéktelítő programok támogatása (HÉHOP 1.)

Feladatok:

- szakemberek találkozási lehetőségének megteremtése, szakmai fórum/kerekasztal szervezése
- lakossági célcsoportok bevonása a feltáró munkába, pályázatok, kulturális rendezvények keretében

2. Hagyományőrző rendezvények támogatása (HÉHOP 2.)

Feladatok:

- hagyományőrző civil szervezetek számára rendezett találkozók
- helyi kézműves termékeket bemutató rendezvények szervezése
- táborok, műhelyek, önképzőkörök létrehozása

3. Ismeretterjesztés, kulturális örökségek népszerűsítése (HÉHOP 3.)

Feladatok:

- előadások, konferenciák, kiállítások szervezése

- o tematikus kiadványok szerkesztése, terjesztése

A program indikátorai

- a kulturális értéktár mérhető növekedése, bővülése
- hagyományőrző civil szervezetek tagságának száma
- rendezvények száma, azokon résztvevők száma
- megjelenő kiadványok száma
- lakosság tájékozottsága

Helyi Kulturális Turisztikai Operatív Program (HKTOP)**A program céljai:**

- A térség kulturális turisztikai vonzerejének növelése
- A térségben élők körében kulturális szolgáltatásokkal foglalkozók arányának növekedése
- Települések közötti együttműködések megvalósulása

Hosszú távú hatásai:

A program elemeinek teljesülésétől azt várjuk, hogy a Völgyvidéken növekedjen az összefogás és az egyes kulturális szolgáltatások egymásra épüljenek, illeszkedjenek egymáshoz.

A program intézkedései

1. Kulturális szolgáltatásokat nyújtó szervezetek együttműködésének támogatása (HKTOP 1.)

Feladat:

- o szakmai konzultáció kezdeményezése az együttműködések érdekében
- o tájékoztató kiadvány készítése a szervezetek, szolgáltatók számára
- o a vállalkozói szféra és az önkormányzatok folyamatos tájékoztatása a lehetséges együttműködések tárgyaiban

2. Turisztikai vonzerőt növelő fejlesztések támogatása (HKTOP 2.)

Feladat:

- o térségi együttműködésben megvalósuló programok szervezése
- o települések egységes arculatának kialakítása
- o kommunikációs tervek kidolgozása és szakmai támogatása

A program indikátorai

- a térség iránti turisztikai érdeklődés növekedése
- vállalkozói kulturális támogatások növekedése
- szektorközi együttműködések megvalósulása
- növekvő tájékozottság a térségi kulturális lehetőségekről a helyi lakosság körében

Helyi Közművelődési Infrastruktúrafejlesztés Operatív Program (HKIOP)

A program céljai:

- A térség közművelődési intézményeinek fejlesztése
- Az információáramlás technológiai támogatottságának növelése

Hosszú távú hatásai:

A program elemeinek teljesülésétől azt várjuk, hogy a közművelődési intézményekben magasabb szintű, korszerűbb technológiai ellátottsággal működő szakmai koordinációs munka folyjon.

A program intézkedései

1. Informatikai fejlesztések támogatása (HKIOP 1.)

Feladat:

- az intézményekben található technológia eszközök korszerűvé tétele
- az informatikai hálózat átalakítása a folyamatos információáramlás biztosítására
- a szakemberek számára állandóan elérhető és egységes adatbázis kialakítása

A program indikátorai

- a szakemberek közötti kommunikáció intenzitása
- a programok, rendezvények szervezésének egyszerűsödése
- csökkenő dezinformáció, a koordináció és dokumentáció erősödése

Helyi Ismeretnövelési és Kulturális Nevelési Operatív Program (HIKNOP)

A program céljai:

- a helyben lakó közösség általános műveltségi szintjének növelése
- a fiatalok számára versenyképes tudás megszerzése iskolarendszeren kívüli képzési programokon
- önképző körök, műveltségi vetélkedők számának növekedése

Hosszú távú hatásai:

A program elemeinek teljesülésétől azt várjuk, hogy a Völgyvidéken élő emberek széleskörű és korszerű tájékozottsággal rendelkezzenek az őket körülvevő világ dolgairól.

A program intézkedései

1. Ismeretterjesztő programok támogatása, koordinációja (HIKNOP 1.)

Feladat:

- ismeretanyag összegyűjtése
- előadók, kiállítók felkutatása
- rendezvények (kiállítások, előadások) megszervezése

2. Ismeretterjesztő kiadványok támogatása (HIKNOP 2.)

Feladat:

- az ismereteket tartalmazó kiadványok szerkesztése, megjelentetése, terjesztése

A program indikátorai

- az általános műveltség növekedése
- rendezvények résztvevőinek száma
- rendezvények száma

Helyi Szabadidő eltöltési Szokások Operatív Program (HSzSzOP)**A program céljai:**

- a térségben élők tartalmas szabadidő eltöltési lehetőségek biztosítása
- közösségi programok nagyszámú látogatottsága
- növekvő lakossági igény a különböző kulturális szolgáltatások iránt
- önképző körök és civil együttműködések létrejötte minden társadalmi csoportban
- vallási kulturális érdeklődés növekedése

Hosszú távú hatásai:

A program elemeinek teljesülésétől azt várjuk, hogy a hétköznapiakban megfáradt, dolgozó emberek aktív pihenéssel töltsék el szabadidejüket, amely során megélik a közösséghez tartozás integráló élményét.

A program intézkedései

1. Különböző önképző körök támogatása (HSzSzOP 1.)

Feladat:

- szakemberek által vezetett és szervezett rendszeres alkalmak biztosítása
- a szükséges eszközigények teljesítése és infrastruktúra biztosítása
- megjelenési lehetőség biztosítása
- különböző versenyek, erőpróbák, fesztiválok, kiállítások megszervezése

2. Fiatalok sportolási lehetőségeinek fejlesztése (HSzSzOP 2.)

Feladat:

- sportkörök létrehozása, a meglévők támogatása
- sportversenyek megszervezése
- csapatok alakításának támogatása
- az események kommunikációjának biztosítása

3. Természetjáró aktív körök támogatása (HSzSzOP 3.)

Feladat:

- iskoláskorúak számára szervezett tanösvények kialakítása
- általános és tematikus túraútvonalak kijelölése
- rendszeres szakvezetések indítása, szervezése
- kerékpárutak kijelölése és kerékpárok biztosítása
- természetjáró pihenők kiépítése karbantartása
- „zöld sportok” (horgászat, lovaglás, kerékpározás, gyaloglás) versenyek megszervezése

4. Gasztronómiai műveltséget terjesztők támogatása (HSzSzOP 4.)

Feladat:

- szakemberek beszerzése, látványos rendezvények megszervezése
- főzőversenyek megszervezése

- főző tanfolyamok szervezése
- tematikus utak szervezése
- tematikus kiadványok szerkesztése

A program indikátorai

- aktív emberek arányának növekedése
- összehangolt, térségi együttműködésben megvalósuló közösségi rendezvények száma
- programok számának növekedése
- rendezvények résztvevőinek száma
- megjelenő kiadványok száma
- vállalkozói szféra szponzorációjának növekedése

Jövőkép

A fenti stratégiai programelemek teljesülésével a Völgyvidéken kialakítható egy hagyományait ismerő, becsülő és őrző térség, ahol az emberek szívesen töltik el szabadidejüket, kulturális orientációjuk a közösségi és művészeti tevékenységek felé fordítja őket, megszabadítva az individualizmus és elszigetelődés káros hatásaitól.

A közösségben megélik a mindennapokat, erősödik szociális érzékenységük és további törekvésükké válik műveltségük növelése.

Az összetartozás élménye erősíti szolidaritásukat és a helyhez való kötődésüket, amely a helyi társadalom társadalmi tőkéjét erősíti.

A szektorok közötti együttműködések eredményeképpen növekszik a térség forrásabszorpciós képessége, és általában az erőforrások kezelésének hatékonysága.

A gyakori és tudatosan szervezett kommunikáció eredménye, hogy az itt élő emberek tájékozottak, csökken a félreérthető helyzetek száma, növekszik az átláthatóság és a közösségbe vetett bizalom. Ez által a helyi politika is erősödik, az önkormányzati munka elismertebbé válik.

A kulturális programok sorában egymásra épülő, sokszínű és folyamatos kínálattal találkozhatnak a helyben lakók, de az idelátogató vendégek is.